

PREDROMANTIKA

Glavne značilnosti predromanticne književnosti so: namesto razuma je postavljena moc čustva, strasti in razpoloženja. Predromantika odkriva življenje v njegovi pesimistični podobi, ne zanima jih družba s svojimi političnimi in socialnimi problemi, ampak notranje življenje posameznika, zanima jih narava in posebnosti preteklih časov, namesto dobrin civilizacije hvalijo srečo prvotnega človeka v preprostih socialnih razmerah in pa življenje v naravi. Vse to je predromantike gnalo v skrajnost, ki se je pojavljala kot sentimentalizem, to je kot pretirana, marsikdaj solzava razčustvovanost v opisovanju posameznikove notranjosti ali družinske sreče, z občudovanjem preprostega in naravnega življenja kmetov, pastirjev. Pravo odkritje za ta čas pomeni ljudska pesem. V tem času pride do izdajanja stare poezije, v kateri spevih so nasli taka mračna razpoloženja, ki so ustrezala njihovem občutju življenja. Zdaj nastaja prepričanje, da poezija ne sodi na področje razuma, mora opajati. In te lastnosti ima balada. Ta izraz je v Angliji pomenil ljudsko pesem, ki govori o junaskem dogodku, osnovna sestavina je dialog, jezik je lirsko obarvan, občutje grozljivo, prvo umetno balado pa je v Nemčiji napisal August Bürger: Lenora. Tradicijo balade sta nato v Nemčiji nadaljevala Schiller in Goethe, in nadalje jo je gojila romantična književnost. V Nemčiji je največ storil za popularizacijo ljudske pesmi Herder (1744-1803). Za visok književne umetnosti je razglasil elementarnost ljudskega pesništva. Izdal je zbirko ljudskih pesmi, ki so jim kasneje dali naslov *Stimmen der Völker in Liedern* in ta zbirka je bila pomembna za nastanek nemske umetne balade. V času predromantike pa se pojavljata predvsem povest in roman, ki nista obremenjena z nobenimi strogimi pravili. Romani so čustveni, prikazujejo psihološki svet junakov in intimna doživetja. Zelo pomemben ustvarjalec je Jean Jacques Rousseau. Njegov roman Julija ali Nova Eloiza je napisan v obliki pisem. Ta roman je pravi kult čustva in strasti, vsebuje pa Rousseauova stališča o morali, o družbi, pa tudi o religiji. Čustveni svet junakov je tu postavljen v okvir narave. Narava je spremljevalka in podaljšek človekovega subjektivnega sveta. Naravo je ravno Rousseau v vsem obsegu uvedel v književnost, "Nazaj k naravi". Med tem ko je v klasicizmu izpoved veljala za neokusno, je sedaj postala pravilo in romani so izpovedni.

Po vzoru Nove Eloize je nastalo Goethejevo delo *Trpljenje mladega Wertherja* - roman v pismih. Dogajanje romana je tudi subjektivno, Goethe je z njim ustvaril nov tip človeka, ki živi v sporu z družbo in s samim seboj. Utehe si išče v idilični naravi, v ljubezni, končno jo najde v smrti. Narava s svojimi spremembami ustreza spremembam junakove usode.

Nemsko predromantiko imenujemo *STURM UND DRANG* (VIHARNISTVO), zato ker poudarja viharna čustva in strasti genialnega posameznika. Junaki te literature se bojujejo za svobodo, upirajo se tiranstvu pa tudi družbenemu in političnemu redu. Viharnostu sta v svojem prvem obdobju pripadala tudi Schiller in Goethe. Schiller je predvsem znan po svoji dramatik (Kovarstvo in ljubezen, Razbojniki, Don Karlos, Wilhelm Tell). Schillerjeve mladostne drame so napisane v duhu viharnosti. Prepojene so z revolucionarnostjo. Njihova osrednja ideja je ideja svobode posameznika. Junaki teh dram so propadejo v boju s krivicno družbo, v boju s tiranstvom in z moralno pokvarjenostjo. Poznejše Schillerjeve drame pa se bolj ukvarjajo z zgodovinskimi in psihološkimi problemi. Za vse drame je značilno, da se junaki borijo za človečnost, za resnico, za pravico, svobodo. Schiller je imel velik vpliv na razvoj romantične dramatike.

JOHANN WOLFGANG GOETHE (1749-1832)

Faust

Goethe se naslanja na staro ljudsko povest in ogro o Faustu. Faust je filozof, jurist (?), teolog, doktor medicine, magister, alkimist. S Faustom je Goethe izrazil izjemno vedozeljnost in razsežnost svojega duha, Fausta vodi želja po spoznanju, zaveda pa se, da je človeški duh omejen in da ne more spoznati resnice in skrivnosti, zato se v opupu oprime magije, misli na samomor, nazadnje pa se zapise Mefistu (simbol vsega negativnega v duhovnem svetu). Faust se zaveda reaktivnosti tega, kar zna. Človek do poslednje resnice ne more prodreti, Faust pa jo išče in nad tem je obupan. Bistvo Fausta je spoznati smisel življenja in ugotovitev, da je sreča človeka v delu in v ustvarjalnosti.

Glej domače branje Johann Wolfgang Goethe: Faust